

Голові разової спеціалізованої вченої
ради в НТУ «Дніпровська політехніка»,
доктору наук з державного управління,
професору Липовській Н. А.

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Борисенка Владислава Юрійовича

на тему «**Забезпечення резильєнтності**

сільської територіальної громади в Україні»,

яка представлена на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань

28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю

281 «Публічне управління та адміністрування»

Рецензію підготовлено на основі вивчення тексту дисертації, наукових публікацій здобувача, в яких опубліковано результати дисертаційного дослідження, документів із підтвердженням впровадження результатів дослідження у практику діяльності органів публічного управління.

1. Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

В Україні реформа децентралізації створила важливі передумови для передачі значних повноважень на рівень громад, проте їх практична ефективність часто обмежується недостатньою цифровою інтеграцією. Впровадження цифрових технологій дозволяє суттєво підвищити ефективність, прозорість і стійкість регіонального та місцевого управління. Особливо гостро ця проблема проявляється в сільських громадах, які мають обмежені ресурси та інфраструктуру. Саме тому виникає потреба в розробці нових підходів до децентралізації та локалізації управління, які свідомо орієнтовані на забезпечення цифрової резильєнтності територіальних громад. Інтеграція сучасних цифрових рішень у процеси децентралізації дає можливість не лише підвищити прозорість, оперативність і інклюзивність прийняття рішень, а й сформувати стійку, адаптивну систему місцевого самоврядування, здатну ефективно функціонувати навіть в умовах викликів – від кіберзагроз до кризових ситуацій. Зазначене зумовлює актуальність дослідження відповідних процесів.

Дисертація В. Ю. Борисенка відповідає потребам розвитку науки й практики публічного управління та адміністрування в умовах надскладної ситуації воєнного стану і подальшого повоєнного відновлення нашої країни.

У цьому контексті можна погодитися із висновком, який зроблено здобувачем, що актуальність дисертаційної роботи зумовлена протиріччям «забезпечення резильєнтності сільських територіальних громад в Україні в умовах воєнного стану та в повоєнний період, формування, перегляду та реалізації політик і громадських ініціатив, спрямованих на забезпечення стійкості, відновлення та подальшого керованого розвитку територій і громад, і недостатністю концептуального та методичного забезпечення цих процесів» (стор. 26).

Актуальність теми дисертації підтверджується також тим, що дисертаційне дослідження виконане відповідно до стратегічних цілей «Забезпечення ефективного планування регіонального розвитку» та «Підвищення інституційної спроможності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та агенцій регіонального розвитку для ефективного забезпечення розвитку регіонів і територіальних громад» напряму 16 «Регіональний розвиток» Національної економічної стратегії на період до 2030 року, а також стратегічних ініціатив Національної ради з відновлення України від наслідків війни у межах реалізації низки тем науково-дослідних робіт кафедри державного управління і місцевого самоврядування «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (2022-2024 рр., номер державної реєстрації 0122U002375); «Цифрова трансформація публічного управління» (2022-2024 рр., № державної реєстрації 0122U002236); «Інноваційні інструменти публічного управління процесами забезпечення національної стійкості на рівні територій і громад в умовах долаття гібридних загроз» (2025-2027 рр., № державної реєстрації 0125U001822025). Внесок автора полягає в дослідженні наукових підходів, усталених практик та настанов міжнародних організацій щодо забезпечення резильєнтності територіальних громад, зокрема сільських, моделюванні процесів забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади в Україні, а також розробленні відповідних практичних рекомендацій органам публічного управління.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Для розв'язання окресленого наукового завдання у дисертації коректно визначено об'єкт і предмет дослідження (стор. 28), його мету (стор. 27).

Здобувачем поступово вирішено низку завдань за відповідною структурно-логічною схемою дослідження, що сприяло реалізації поставленої мети.

Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені, зокрема, використанням широкої джерельної бази за темою дисертації: список використаної літератури налічує 216 найменувань, з яких 115 – англійською мовою (с. 191-218).

Логіка викладання матеріалу корелюється з предметом дослідження і обраними методами дослідження. Це дозволило В. Ю. Борисенку сформулювати підґрунтя з наукових підходів і концепцій, які покладено в основу його наукових розвідок. Можна констатувати наявність чіткості та системності подання матеріалу в рукописі. Автором вдало акцентовано на ключових моментах, аргументація є належною. Висновки за розділами та загальні висновки дисертації надають коректні відповіді на поставлені завдання, узагальнюючи представлені у тексті роботи результати дослідження.

Зазначене дозволяє відзначити, що отримані здобувачем в ході роботи над дисертацією наукові результати є всебічно обґрунтованими та достовірними, а також такими, що мають наукову новизну, зокрема:

– уперше обґрунтовано комплекс наукових підходів, моделей і рекомендацій щодо їх практичного впровадження, застосування яких у системному поєднанні дозволяє органу місцевого самоврядування сільської територіальної громади у взаємодії зі стейкхолдерами місцевого розвитку та іншими суб'єктами системи національної стійкості забезпечувати резильєнтність на місцевому рівні, у наслідок чого підвищується спроможність територіальної громади протистояти зовнішнім загрозам, зберігаючи власну «ідентичність» та систему цінностей, відновлюватися після шоків, безупинно реалізовувати процеси надання базових публічних послуг, сприяти реалізації стратегічних пріоритетів сталого розвитку відповідної території;

– удосконалено понятійно-категоріальний апарат предметної сфери дослідження, а саме: сформульовано авторське (уточнене) визначення поняття «резильєнтність територіальної громади» як соціоекономічної системи базового рівня – здатність поглинати руйнівні впливи / травматичні події / шоки, зберігаючи структуру, ідентичність та спроможність реалізовувати основні функції та подальший керований розвиток задля життєзбереження й забезпечення благополуччя жителів громади; підхід до оцінювання зрілості територіальної громади у забезпеченні її резильєнтності на основі моделі, яка

передбачає чотири рівні (ситуативний / Ad Hoc; початковий / Emerging; розширений / Enhanced; інтегрований / Integrated), через визначення структури моделі за критеріями, що відповідають чотирьом чинникам спроможності до забезпечення резильєнтності (знання; невизначеності; взаємозалежність; легітимність); оцінювання у просторі вимірів «готовність–надійність–адаптивність»; формування комплексу підкритеріїв моделі на основі характерних ознак територіальної громади (населення; територія; муніципальне управління та врядування; фінансові та інші ресурси; захищеність інфраструктури; надання публічних послуг; довіра);

– дістали подальшого розвитку: науковий підхід до забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади на основі концептуальної моделі, яка поєднує контур національного рівня та локальний контур, де внесок локальних контурів територіальних громад забезпечує формування національної стійкості і подальший сталий розвиток країни в цілому; концептуальні положення щодо моделювання процесів забезпечення резильєнтності територіальної громади на основі міжнародних стандартів в умовах воєнного стану задля подальшого формування, перегляду та реалізації політик і громадських ініціатив, спрямованих на забезпечення відновлення та подальшого сталого розвитку територій; обґрунтування механізму міжсекторної взаємодії у сфері забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні через визначення її опис: результатних, процесних і структурних елементів механізму; їх внеску у забезпечення резильєнтності територіальної громади; релевантних інструментів забезпечення результативності процесів публічного управління та керованого місцевого розвитку.

Наведене вище дозволяє зробити висновок, що В. Ю. Борисенко продемонстрував належний рівень оволодіння методологією наукової діяльності, а поставлене наукове завдання успішно виконано.

3. Оцінка змісту роботи та повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Структурно дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок, з них 190 – основний текст. У роботі представлено 18 таблиць, 11 рисунків, 2 додатки, список використаних джерел.

Структура роботи є добре продуманою, матеріал викладений логічно та послідовно, науковою мовою. Детальне вивчення тексту дисертації дає підстави стверджувати про глибоке розуміння проблематики та завдань,

поставлених для вирішення, а підхід до викладу отриманих результатів дослідження відзначається системністю та ґрунтовністю опрацювання матеріалу за темою дослідження.

У розділі 1 – Методологічні основи забезпечення резильєнтності територіальної громади (стор. 34-75) – здобувачем представлено результати здійснення комплексного аналізу теоретичного підґрунтя дослідження процесів публічного управління у сфері забезпечення стійкості та резильєнтності територіальних громад; охарактеризовано методологічні засади та кращі європейські практики забезпечення резильєнтності сільських територіальних громад в Європейському Союзі; досліджено сучасний стан забезпечення резильєнтності територіальних громад в Україні. Зокрема, здійснений дисертантом комплексний аналіз стану наукового опрацювання проблеми забезпечення стійкості та резильєнтності територіальних громад на основі вивчення значного наукового доробку закордонних і вітчизняних науковців, чинних нормативних документів України, а також настанов міжнародних організацій, зокрема, Європейської Комісії та Міжнародної організації зі стандартизації, дозволив сформулювати авторське (уточнене) визначення поняття як соціоекономічної системи базового рівня – здатність поглинати руйнівні впливи / травматичні події / шоки, зберігаючи структуру, ідентичність і спроможність реалізовувати основні функції та подальший керований розвиток задля життєзбереження й забезпечення благополуччя жителів громади (пп. 1.1). Можна погодитися із висновком дисертанта, що пропонуване визначення відображає сучасні тенденції розвитку публічного управління розуміння резильєнтності територіальних громад як інтегративної здатності (економіка – соціум – інфраструктура – управління), основу адаптивної відповіді на гібридні загрози та повоєнного відновлення, а також трансформації від стану «виживання» (стійкість) до динаміки «розвитку через кризу» (резильєнтність). Також варто відзначити, що у пп. 1.2 дослідження здобувачем схарактеризовано ініціативи у сфері розвитку сільських територій та забезпечення їх резильєнтності за фінансування Європейської комісії та кращі практики, які демонструють успішне застосування ключових принципів забезпечення резильєнтності на рівні громад в ЄС. Показано, що зазначені ініціативи й практики фокусуються на реалізації інновацій, розбудові партнерств та масштабуванні.

Розділі 2 – Концептуальні засади формування системи забезпечення стійкості територіальних громад в Україні (стор. 97-127) – містить результати: обґрунтування й розроблення концептуальної моделі забезпечення

національної стійкості на рівні територіальної громади; дослідження потенціалу упровадження вимог і настанов міжнародних стандартів ISO у сфері забезпечення резильєнтності та сталого розвитку територій і громад; вивчення аспектів забезпечення цифрової резильєнтності територіальних громад в Україні в умовах війни. Спираючись на основні положення: теорії резильєнтності територіальної громади за Ф. Норісом та ін.; законодавчо закріпленого національного підходу до забезпечення національної стійкості; актуалізованих положень щодо забезпечення інституційної стійкості територіальних громад в умовах війни в Україні, які визначені дослідниками Київської школи економіки, – автором у пп. 2.1 розроблено концептуальну модель забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади в Україні (рис. 2.1). Важливим, на нашу думку, є також те, що автором акцентовано на тому, що вітчизняна система надання державних послуг, зокрема цифрових, продемонструвала у 2022 році стійкість та спроможність до відновленні після шоків перших місяців повномасштабного вторгнення рф. Продемонстровано, що система розвивається, процеси надання цифрових послуг змінилися у воєнний час, підсилилася нова роль територіальних і інститутів громадянського суспільства через процеси соціальної мобілізації за допомогою цифрових технологій.

У розділі 3 – Методико-технологічне забезпечення процесів системи резильєнтності сільської територіальної громади в Україні (стор. 142-172) – наведено результати виконання трьох наукових завдань дослідження: обґрунтування механізму міжсекторної взаємодії стейкхолдерів у сфері забезпечення резильєнтності територіальної громади в Україні (пп. 3.1); визначення методичного підходу до оцінювання зрілості органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні (пп. 3.2); розроблення рекомендацій для органів публічного управління щодо розвитку професійної компетентності у сфері забезпечення резильєнтності територій і громад (пп. 3.3). Розглянуто сучасні апробовані в Україні підходи до вимірювання резильєнтності територіальних громад із фокусуванням на сільські та селищні громади, а також підходи до адаптування до умов діяльності органів місцевого самоврядування в Україні інших підходів, що пропонуються міжнародною науковою та експертною спільнотою для визначення вимірів резильєнтності територіальної громади. Зазначене дозволило дисертанту концептуалізувати структуру моделі зрілості територіальної громади у забезпеченні її резильєнтності.

Основні наукові результати, які отримані здобувачем під час реалізації представленого на рецензування дисертаційного дослідження опубліковано в 14 наукових працях, із них: 4 статті у наукових фахових виданнях України (3 – у співавторстві), 10 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій (5 – у співавторстві).

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Вважаємо, що результати дисертаційного дослідження мають для галузі публічного управління та адміністрування важливе наукове та практичне значення:

– наукове значення роботи полягає в обґрунтуванні комплексу концептуальних положень щодо забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні, а також розроблення методико-технологічного забезпечення відповідних процесів та їх безупинного вдосконалення у контексті формування систем публічного управління, спроможних протистояти викликам воєнного часу та гібридним загрозам, сприяти повоєнному відновленню та забезпеченню керованого розвитку територій і громад;

– практичне значення роботи полягає в тому, що основні концептуальні положення доведені до рівня практичних рекомендацій і можуть бути використані органами публічного управління в процесах забезпечення резильєнтності територій і громад, а також під час розроблення відповідних освітніх програм в системі підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та представників інших заінтересованих сторін.

Наукові рекомендації, висновки, пропозиції, які отримано за результатами дисертаційного дослідження, були враховані і використані у діяльності:

– Комунального підприємства «Інститут розвитку міста Кривий Ріг» під час методичного супроводу територіальних громад Дніпропетровської області в умовах правового режиму воєнного стану, зокрема в межах формування та розвитку агломераційної моделі «місто – сільська громада» (довідка про впровадження від 26.03.2026 № 349);

– Навчально-наукового інституту державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» під час удосконалення навчально-методичного забезпечення дисциплін освітніх програм за другим (магістерським) та третім (освітньо-науковим) рівнями

вищої освіти, що реалізуються в інституті за спеціальністю D 4 / 281 «Публічне управління та адміністрування» (довідка про впровадження від 25.02.2026 № 12-22/04) (Додаток А).

Зазначене вказує і на значущість результатів дослідження для суспільства.

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами вивчення тексту дисертації, наукових публікацій здобувача, а також звіту, щодо перевіряння тексту дисертаційної роботи за допомогою онлайн сервісу перевірки на плагіат StrikePlagiarism, наданого відповідно до пп. 4.2.5 Положення про систему запобігання та виявлення плагіату Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» затвердженого Вченою радою університету 18.12.2025, протокол № 3, порушень академічної доброчесності не встановлено. У разі використання ідей, підходів, висновків, наукових результатів і фрагментів текстів інших дослідників наведено коректні посилання на відповідні джерела.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

У цілому дисертація справляє позитивне враження, проте є окремі положення, які потребують уточнення або спонукають до дискусії.

1. У пп. 1.1 автором були схарактеризовані відмінності категорій «життєстійкість», «стійкість», «резильєнтність» для предметної сфери публічного управління у сфері забезпечення керованого розвитку територіальних громад за чотирма аспектами із формулюванням відповідних метафор (табл. 1.2), а також запропоноване авторське (уточнене) формулювання категорії «резильєнтність територіальної громади» як соціоекономічної системи базового рівня. На наш погляд, ці наукові результати можна було представити у вигляді рекомендацій для внесення змін чи доповнення розділів «поняття та визначення» чинних нормативних документів у сфері формування системи національної стійкості. Це може стати напрямом подальших досліджень автора.

2. Наведені у пп. 2.1 дисертаційної роботи висновки та пропозиції автора щодо концептуальної моделі забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади (стор. 100-107, рис. 2.1) були використані КП «Інститут розвитку міста Кривий Ріг» під час формування та розвитку агломераційної моделі «місто – сільська громада» (довідка про впровадження від 26.03.2026 № 349). Втім, у тексті роботі це не знайшло належного

висвітлення. Тому, потребує пояснення авторська позиція щодо напрямів практичного застосування моделі за вказаним напрямом.

3. Здобувачем визначено ключові характеристики цифрової резильєнтності, які демонструють українські територіальні громади в умовах війни та особливості цифрової резильєнтності для сільських територіальних громад, а також висвітленого унікальний досвід формування екосистеми підготовки «цифрових офіцерів громад» – CDTO (п. 2.3). Результати проведеного аналізування можуть бути використані для обґрунтування політик і програм на різних рівнях публічного управління, спрямованих на подолання описаних структурних бар'єрів розбудови резильєнтності у сільських громадах порівняно з міськими (табл. 2.2). Водночас, цей перспективний підхід не знайшов у роботі подальшого розкриття.

4. У пп. 3.1 роботи наведено приклади практик міжсекторної взаємодії, які були реалізовані у різних частинах світу задля забезпечення резильєнтності територіальних громад (табл. 3.2). Але, на наш погляд, залишилося неповною мірою розкритим та потребує пояснення під час захисту, чому саме підходи, що були застосовані у постковідний період у сфері надання послуг охорони здоров'я виступатимуть у ролі ключових для забезпечення резильєнтності територіальних громад у воєнний час та під час повоєнного відновлення та подальшого керованого розвитку в Україні.

Зазначені зауваження і дискусійні положення не знижують наукової цінності дисертаційного дослідження. Загальна оцінка роботи В. Ю. Борисенка є позитивною.

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота Борисенка Владислава Юрійовича «Забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні» є цілісним самостійним, завершеним науковим дослідженням, що вирішує актуальне науково-прикладне завдання, має теоретичну і практичну цінність у галузі публічного управління та адміністрування. За результатами вивчення тексту роботи і публікацій автора можна констатувати, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості, наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертація «Забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні» відповідає галузі

знань 28 «Публічне управління та адміністрування» та спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), а її автор, Борисенко Владислав Юрійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент,
доцент кафедри державного управління
і місцевого самоврядування
НТУ «Дніпровська політехніка»
доктор наук з державного управління,
доцент

Олег КРАВЦОВ